

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISHDA ZAMONAVIY METODLARDAN FOYDALANISH

Turdiyev A.G'.

*Termiz davlat pedagogika instituti Maktabgacha
ta'limda tarbiyani tashkil etish kafedrasi o'qituvchisi*

Tayanch so'zlar: maktabgacha ta'lim, texnologiyalari, multimedia, bolalar, malaka, psixologiya, kommunikatsion texnologiyalar.

Ключевые слова: дошкольное образование, технологии, мультимедиа, дети, умения, психология, коммуникативные технологии.

Key words: pre-school education, technologies, multimedia, children, skills, psychology, communication technologies.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiya(multimediada)dan foydalanish, maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilariga axborot texnologiyadan foydalanib ta'limni tashkil qilish, ularda kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda boshlang'ich bilim ko'nikmalarini rivojlantirish haqida qisqacha so'z yuritiladi.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье кратко рассматривается использование инновационных технологий (в мультимедиа) в дошкольном образовании, организация обучения с использованием информационных технологий воспитанников дошкольных образовательных организаций, а также развитие у них базовых знаний, навыков с использованием коммуникативных технологий.

SUMMARY:

This article briefly discusses the use of innovative technology (in multimedia) in preschool education, the organization of education using information technology for the students of preschool education organizations, and the development of basic knowledge skills in them using communication technologies.

Kirish. Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini multimedia vositalari asosida tashkil etishga alohida ahamiyat berilyapti. Multimedia vositalariga, birinchi navbatda, elektron darsliklar, kompakt disklar, video-audio tasmlar, turli taqdimotlar kiradi. MTTda multimedia texnologiyasidan foydalanishdagi masalalardan yana biri ta'lim -tarbiya jarayoni samaradorligini oshirish metodikasini ishlab

chiqish, unga mos ishlanmalar yaratish hamda amaliyotga joriy qilish zarurligidir. Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim muassasalari tarmog'ini kengaytirish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish, bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratilmoqda.

Adabiyotlar tahlili: Axborot texnologiyalarini katta tezlikda rivojlanishi bilan ta'lim tizimiga masofali o'qigish - Internet tarmog'i orqali o'qitish texnologiyasi kirib kelmoqda. Bu esa, o'z navbatida ta'lim tizimiga zamonaviy psixologik-pedagogik uslublarni qo'llash uchun keng imkoniyatlar ochib bermokda. Hozirgi kun ta'lim tizimida, shu jumladan, MTTlarining ta'lim-tarbiya jarayonida ta'limga oid o'yinlar va masofali ta'lim texnologiyalaridan foydalanish alohida o'rin tutayotganligi uchun ushbu masalalarni kengroq o'rganib chiqish maqsad qilib olindi. Ta'limiy o'yinlar: vazifalari, xususiyatlari va asosiy turlari. Ta'limga oid o'yinlar ta'lim berishning zamonaviy psixologik-pedagogik texnologiyasida muhim o'rin egallaydi. Ta'limiy o'yinlarni o'tkazish usul sifatida XX-asrning 70-yillarida keng tarqalgan. Hozirgi vaqtda qo'llanilish sohasiga mos ravishda ta'limiy o'yinlarning har xil turlari mavjud. Masalan, zobitlarni tayyorlashda harbiy o'yinlar, aktyorlar uchun syujet-rolli o'yinlar, tijoratchilar va rahbarlar uchun maxsus treninglar mavjud.

Multimedia texnologiyalari o'quv jarayonini boyitadi, o'rganishni yanada samarali qiladi, idrok etish jarayoniga ijobiy ra'sir qiladi. Bugungi kunda multimedia texnologiyalari axborotlashtirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Dasturiy metodik ta'minlash, moddiy texnik bazasini takomillashtirish, shuningdek, professor o'qituvchilarning malakasini majburiy oshirish ta'limga zamonaviy axborot texnologiyalarini muvaffaqiyatli tatbiq etish istiqbolini ko'rsatmoqda.

Multimedia – bu bir necha ma'lumot taqdim etish vositalarining bir tizimga birlashishi, matn, sxema, jadval, diagramma, fotografiyalar, video va audio fragmentlar va boshqa har xil ma'lumotlarni raqam ko'rinishida ishlab chiqish, yaratishning dasturiy-apparat vositasidir. Multimediadan foydalanish ma'lumot qabul qilishning yangi va sifatli darajasini ta'minlaydi.

Multimedia va grafikadan foydalangan holdagi ta'lim faqatgina matndan foydalangan holdagi ta'limdan yahshi va samaralidir. Multimedia materiallari

talab darajasida to'g'ri ishlab chiqilgan bo'lsa, ta'lim oluvchilarda aniq va samarali mental model(tasavvur) shakllanishiga yordam beradi. O'tkazilgan kompleks tadqiqot natijalariga ko'ra to'g'ri ishlab chiqilgan multimedia materiallarining afzalliklari quyidagilardan iborat:

1. Muqobil istiqbollar.
2. Faol ishtirok.
3. Tezkor ta'lim olish.
4. Bilimlarni xotirada saqlash va qo'llay olish.
5. Tizimli ravishda tushuna boorish.
6. Mustaqillik va e'tiborlilik.
7. Axborotlar ketma-ketligi va tezligini boshqarish.

Multimedia materiallarining potensial afzalliklari to'g'risida Mayer ham aytib o'tgan bo'lib, tinglovchiga video va audio axborotlarni qabul qilish imkoniyatini yaratgan holda, alohida olingan ushbu imkoniyatlarning har biridan ham ko'ra multimedyaning ma'lum ustunligi mavjuddir.

Multimedia dasturlari orqali o'qitish o'quv materialining mazmuniy komponentlarini keng ko'lamda tizimga keltirishga ko'maklashadi, ta'lim oluvchilarga ma'lumotning to'liq yoki qisqartirilgan variantlarini erkin tanlash va o'tish imkonini beradi.

Ta'lim vositalarining yangi shakli nafaqat muloqot, axborotlarni uzatish uchun yangi imkoniyatlarning vujudga kelishiga, balki an'anaviy ta'lim va ma'lum ommaviy axborot vositalari bilan taqqoslaganda zamonaviy madaniyatda o'zgacha o'rin olgan yangi muammolarning, yechimlarning, yangi kesishish nuqtalarining vujudga kelishi uchun ham imkoniyatlar yaratadi.

Bugungi kunda multimedia texnologiyalari inson faoliyatining biznes, ta'lim, tibbiyot va boshqa shu singari turli sohalarida qo'llanishini ko'rishimiz mumkin. Ushbu faoliyat yo'nalishlarida multimedia mahsulotlarini yaratish uchun keng ko'lamdagi dasturiy mahsulotlar mavjud.

Microsoft PowerPoint – taqdimot tayyorlash uchun oldindan ishlab chiqilgan shablonlardan iborat. Ushbu dasturiy mahsulot audio va videofayllar, animatsiyalarni hosil qilish, har xil diagrammalar yaratish, taqdimotni himoyalash, fotoalbomni avtomatik generatsiyalash funksiyalariga ega.

Opus Presenter Pro – interfaol taqdimot uchun instrument bo'lib, o'rgatuvchi materiallar katalogini namoyon etadi. PowerPoint bilan raqobatlasha oladigan, interfaolliги jihatidan ustunlikka ega bo'lgan mahsulot.

Multimedia Builder – foydalanuvchi uchun zarur bo'lgan, katta bo'lmagan mustaqil exe-illovalarni yaratadi. Foydalanuvchi uning yordamida murakkab tillarni o'rganish uchun vaqt sarflamasdan multimedia dasturlarini tuza oladi. Buning uchun MMB skriptlari tili yordam beradi.

AutoPlay Media Studio – taqdimot, elektron qo'llanma, multimedia ilovalari ko'rinishidagi har xil multimedia elektron nashrlarini yaratish uchun mukammal vositadir.

Macromedia Action – taqdimotni hosil qilish elementlarini yagona izchillikda yoki ekran knopkasi orqali chiqarish mumkin bo'lgan alohida tasvirlardan tashkil topgan interfaol dasturiy mahsulot.

Astound – faqat taqdimot yaratish vositasi emas, multimedia yaratish uchun mo'ljallangan instrumentlar hamdir. Astound Draw moduli chizma obyektlar bilan ishlashga, xususiyatlar hosil qilish, egri chiziqlar ustida ishlashga mo'ljallangan o'ziga xos to'plamga ega. Astound Video moduli ikkita videokanal va har xil effektlardan foydalanishga mo'ljallangan oltita xususiyat bilan ishlash xarakteriga ega.

Multimedia vositalari yordamida shaxsga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirish jarayoni zamonaviy, ko'ptarmoqli o'quv vositalarini ishlab chiqishni va foydalanishni talab etadi.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqotda ilmiy va ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish va umumlashtirish, pedagogik kuzatuvlar, pedagogik tajriba usullaridan foydalanilgan.

Tahlillar va natijalar. Multimedia va gipermedia texnologiyalari kuchli taqsimlangan ta'lim resurslarini birlashtiradi, ular bolani idroki shakllanishi va namoyon bo'lishi uchun muhitni ta'minlaydi. Multimedia va telekommunikatsiya texnologiyalari tizimda prinsipial jihatdan yangi uslubiy yondashuvlarni ochadi. Multimedia - zamonaviy texnik va dasturiy vositalardan foydalangan holda interaktiv dasturiy ta'minot nazorati ostida vizual va audio effektlarning o'zaro ta'siri, ular matn, ovoz, grafik, fotosuratlar, videolarni bitta raqamli tasvirda birlashtiradi.

Kompyuter o'yinlari tarbiyalanuvchilarning ushbu qiziquvchanlik xususiyatini oshiradi. Natijada, ularning aqliy rivojlanishi shakllana boradi. Multimediali kompyuter o'yinlari tarbiyalanuvchilarning qiziquvchanlik xususiyatini oshirishi quyidagilar asosida namoyon bo'ladi:

- 1) ekranda ko'rsatiladigan o'yin obyektiga animasiya samarasi berilgan bo'lishi va ular doimiy ravishda harakatlanib, jilolanib turishida;
- 2) tovushda;

- 3) musiqada;
- 4) animatsiyada;
- 5) multifikasiyada;

O'yin davomidagi ushbu "kompyuterli" psixologik-pedagogik ta'sirlar yosh bolalarning faqat qiziquvchanlik xususiyatini oshiribgina qolmasdan, balki bilim olishga bo'lgan ishtiyoqini ham oshiradi. Yuqorida keltirilgan ma'lumotlardan ma'lum bo'ldiki, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni tarbiyasini shakllanishida axborot texnologiyalari ya'ni, multimedialardan foydalanish uni MTTlarda samarali qo'llash hozirgi kunning asosiy masalalaridan biri hisoblanadi.

Multimedia vositalarini tayyorlash va bolalarning kompyuter savodxonligini shakllantirish metodikasi shaxsiy kompyuterlar multimedia texnologiyasining asosiy texnik vositasi hisoblanadi. MTTlarning ta'lim-tarbiya jarayonida foydalanishda qo'shimcha vositalar - kompakt disklar, turli xil taqdimotlar, slaydlar va hokazolar talab etiladi. Multimedia vositalaridagi ta'lim-tarbiya materiallari dinamik xarakterga ega bo'lib, ular animatsiya bilan berilgan bo'ladi. Ta'lim tizimida foydalanib kelinayotgan an'anaviy ko'rgazmali materiallar statik xarakterga ega. Masalan, tarbiyachi A harfini an'anaviy usulda o'rgatish mobaynida, bolaga uning qog'ozdan yoki kartondan yasalgan shaklini ko'rsatadi (statik vosita). Multimedia vositasida ko'rsatilganda A harfi kompyuter (monitor) ekranida tebranib, bolalarning diqqatini o'ziga jalb etadi (dinamik vosita). Hozirgi kunda turli xil multimediali ta'lim vositalarini ishlab chiqish va ularni ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish jadal rivojlanayapti. MTTlarda ta'lim-tarbiya jarayonida ulardan foydalanish metodikasi to'liq ishlab chiqilmagani uchun tarbiyachi-pedagoglar multimedia vositalarini multimedia texnologiyasi sifatida qabul qilmoqdalar. Kezi kelganda shuni ham ta'kidlab o'tish kerakki, multimedia vositalarini ishlab chiqaruvchi maxsus muassasadan tashqari, har bir MTT tarbiyachilarining o'zlari tayyorlashi mumkin bo'lgan dasturli va rolli multimedia vositalarini (DVD-disk) qo'llash mumkin. DVD video diski multimedaning texnik vositasi sifatida bir necha afzalliklarga ega. Diskdan foydalanib, o'rganiladigan materialni bosqichlar bo'yicha to'la, ba'zi hollarda alohida elementlarini ko'rish mumkin, zarur bo'lganda material qayta namoyish etiladi. DVD video diskda sxemalar, rasmlar, grafiklar ham joylashtirilgan bo'ladi. Multimedia texnologiyasining didaktik vositalari ta'limning didaktik talablariga to'la mos keladi.

Xulosa. Ushbu maqolani tayyorlanishi va olib borilgan izlanishlar natijasida quyidagilarga erishildi:

1. Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilariga multimediyadan foydalanilib mashg'ulotlar tashkil qilindi.
2. Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilariga axborot texnologiyalar haqida tasavvurlar shakllantirildi.

Adabiyotlar:

1. Kurbonova, Y. D. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkurining rivojlanishidagi o'ziga xosliklar. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(6), 394–398
2. T.A.G'ayratovich. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimediyadan foydalanishning ahamiyati. *innovation in the modern education system* 3 (29), 132-136
3. Sohiba S. Katta va tayyorlov yoshdagi bolalar bilish jarayonlarini shakllantirishda ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati // *Innovation in the modern education system.* – 2023